

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL
HALKIN YAKLAŞIMLARININ BELİRLENMESİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

*(Determining the Attitudes of Local People Towards Tourism and Its
Effects: A Case Study From Afyonkarahisar)*

Prof. Dr. Mehmet Ali ÖZDEMİR

*Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,
aozdemir@aku.edu.tr*

İsmail KERVANKIRAN

ÖZET

Afyonkarahisar ili doğal, tarihi ve kültürel turizm değerleri bakımından zengin bir potansiyele sahip olduğundan, ilin ekonomik olarak canlanmasında ve özellikle son yıllarda mekânsal değişikliklerin oluşmasında turizm önemli bir etkiye sahiptir. Gelişme safhasında olan Afyonkarahisar ilinde turizmin çevreye, tarihi, kültürel kaynaklara ve ekonomik yapıya etkilerinin yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Afyonkarahisar ilinde ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel bakımdan turizmin etkilerinin ölçülmesi, turizmin Afyonkarahisar'daki sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bundan dolayı bu çalışmada halkın turizme ve turizmin etkilerine karşı yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla bir anket gerçekleştirilmiştir. Ankette yerel halkın turizmi nasıl algıladığı, tatil alışkanlıklarının neler olduğu, halkın turizme ne kadar açık olduğu ve ilin turizminin gelişmesi için nelerin yapılması gerektiği ölçülmeye çalışılmıştır. Yapılan anket sonucunda yerel halkın genel olarak günümüze kadar turizmin ildeki gelişim sürecine olumlu yaklaştığı, ilin doğal, tarihi ve kültürel potansiyelinin turizmin gelişimine müsait olduğundan turizm yatırımlarının artması gerektiğini düşündüğü görülmüştür. Ankete katılanların büyük bir çoğunluğuna göre turizm ilin ekonomik olarak canlanmasında ve sosyo-kültürel gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Ancak turizmdeki gelişmeler şehirde bazı olumsuz çevresel etkiler de meydana getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Afyonkarahisar, Turizm, Yerel Halk, Sürdürülebilir Turizm*

ABSTRACT

Due to its great natural, historical, and cultural potentials, tourism plays an important role in Afyonkarahisar in vitalization of its economy and in causing changes in its land use especially in the recent years. The effects of tourism are becoming more visible especially on environment, historical-cultural resources, and economy in the city which is developing very fast. Understanding economic, environmental, and socio-cultural effects of tourism is very vital in order to have a sustainable tourism in Afyonkarahisar. For this reason, in this study, a survey was conducted in Afyonkarahisar to determine the attitudes of public towards tourism and its effects. The survey aimed at understanding how local people perceive tourism, how they spend their holiday, to what extent they are open to tourism, and what they think needs to be done to improve tourism in the city. The results of the survey revealed that local people approached developmental process of tourism positively in the city. As seen in the study, local people generally thought that investments should be increased in the city's tourism sector because of its natural, historical and cultural potentials. The study also revealed that although local people were aware of the positive effects of tourism on economy and socio-cultural developments, they observed some adverse effects of tourism on environment in Afyonkarahisar.

Key Words: Afyonkarahisar, Tourism, Local People, Sustainable Tourism

GİRİŞ

Coğrafi çevre, insanların yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli amaçlarla kullandığı, insanı etkilediği kadar kendisinin de etkilendiği, doğal ve kültürel elemanlardan ve karşılıklı ilişkilerden oluşan bütünsel bir mekândır. Bu mekâna en fazla gereksinim duyan, hatta onun varlık nedeni olan sektör “turizm”dir (Soykan, 2003).

XXI. yüzyılın gelişme gösteren en önemli hizmet sektörlerinden biri turizmdir. İnsanların gelir düzeylerinin artması, ulaşım ve haberleşmede meydana gelen teknolojik gelişmelerin, insanların hayatlarının kolaylaştırmasıyla ortaya çıkan boş zamanlarını değerlendirme isteği gibi nedenlerden dolayı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde turizme katılım sürekli artmaktadır. Güneş, deniz ve kum üçlüsünün oluşturduğu kıyı turizmi günümüzde de hâkim olup, değişen ilgi ve istekler doğrultusunda turizmde yenilik ve çeşitlilik arayışları da artmaktadır. Bunun sonucu olarak önceleri kıyılarda gelişen

*TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ*

turizm, yeni turizm akımlarının gelişmesinin sonucu olarak iç kesimlere yönelerek, iç kesimlerde alternatif turizm mekânlarının oluşmasına neden olmuştur. Doğal, tarihi ve kültürel yönden önemli potansiyele sahip iç kesimlerdeki turizm alanlarında, turizmin gelişmesiyle birlikte mekânsal değişiklikler olmakta, çevre ve kültürel yapıya olan etkileri gün geçtikçe artmaktadır.

Günümüzde turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde oynadığı rol giderek önem kazanmaktadır. Bu durum, yalnız uluslararası turizm hareketinden büyük pay alan gelişmiş ülkelerde değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde de turizme verilen önemi artırmaktadır. Turizm, uluslararası ölçekte geniş istihdam olanakları yaratan bir sektördür ve dünyada yaklaşık 300 milyon insanı istihdam etmektedir. Başka bir ifadeyle; dünyada her 16 çalışandan biri turizm sektöründedir ve tüm uluslararası sermaye yatırımlarının yaklaşık %7'si turizm alanına yapılmaktadır. Bu bağlamda dünyada ve ülkemizde turizme verilen önem artmakta, turizm eğilimleri çeşitlilik kazanmakta, yeni yerler yeni turizm türleri insanların ilgisini çekmektedir (Emekli, 2005).

Doğal kaynakların korunmasının geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal stratejiler ile bütünleştirilmesi için yapılan evrensel ölçekteki girişimler, 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Stokholm'de yapılan konferans (Human Environment) ile başlamış, 1980'de hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi ve 1987 Brundtland Raporu ile geliştirilmiştir. Bu girişimlerde çevre korumasının kalkınmaya bir engel teşkil etmediği, tersine doğal çevrenin korunmasının kalkınma için önemli olduğu kabul edilmiştir. Çevre korunmasında turizmin rolü, Dünya Turizm Organizasyonu'nun Manila Bildirgesi ile ortaya konmuştur. Bu bildirmede, turizm kaynaklarının kontrolsüz bırakılmaması, turizmin gereksinimleri karşılanırken turizm alanlarında yaşayan nüfusun sosyal ve ekonomik yaşantısına, turist çeken tarihi ve kültürel alanlarda doğal kaynaklara zararlı olacak faaliyetlerde bulunulmaması ve bütün turizm kaynaklarının insanoğlunun mirası olduğu vurgulanmıştır (Dal, Baysan, 2007).

Her yıl farklı ekonomik, sosyal ve kültürel yapılara sahip binlerce insanı birbirleriyle tanıştıran turizm olgusu üzerindeki çalışmalar gün

geçtikçe artmaktadır. Rekreatif seyahat ve turizm toplumsal yaşamda birçok değişimler meydana getirmekte, bu değişimler turizmin etkilerini oluşturmaktadır. Turizmin yer aldığı ya da gelişmeye başladığı ülke ya da bölgenin mekanı üzerinde olduğu kadar, ekonomik ve toplumsal yapısı üzerinde de, yarattığı değişimler nedeniyle, olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Turizmin yarattığı hizmetlerde çeşitli iş olanaklarının ortaya çıkması belirli bir alan üzerinde olumlu etkiler yarattığı gibi, toplumsal sorunlar ortaya çıkarması, gelen hizmetlerin mekânı değişime uğratarak çevre sorunları yaratması da olumsuz etkiler olmaktadır (Özgüç, 2007).

Çevresel başlıca olumlu etkiler doğal, arkeolojik ve tarihi alanların korunması, çevre kalitesinin iyileştirilmesi, çevrenin değerinin artırılması, altyapı olanaklarının geliştirilmesi, çevrenin ön plana çıkarılması; başlıca olumsuz etkiler su, hava ve gürültü kirlilikleri, görsel kirlenme, katı atıklar, ekolojik bozulmalar ve biyolojik çeşitliliğin azalması, arkeolojik ve tarihi alanların zarar görmesi ile alan kullanım sorunlarıdır. Sosyo-ekonomik olumlu etkiler ekonomik yararlar, kültürel mirasın korunması, kültürel değerlerin yenilenmesi, karşılıklı kültürel değişim; olumsuz etkiler potansiyel ekonomik yararların kaybolması, ekonomi ve istihdam bozulmaları, aşırı kalabalık ve yerlilerin ayrıcalıklarının kaybolması, olumsuz kültürel etkiler ve sosyal sorunlardır (Inskeep, 1991). Olumlu ya da olumsuz gerçekleşen bu değişikliklerden en çok etkilenen kesim ise o bölgede yaşayan yerel halktır. Bu açıdan yerel halkın bölge turizmine bakış açısı önemlidir. Gelişmekte olan bir turizm bölgesinde turizmin bölge halkı üzerindeki etkilerinin olumlu mu, yoksa olumsuz mu olduğunun ölçülmesi o bölgedeki turizmin gelişmesi açısından önemlidir.

Turizmde doğal ve kültürel özelliklerin kullanılmaya başlanması ile turistlerin çevre dostu aktiviteleri tercih etmesi, çevrenin korunmasına ve yerel halkın ekonomik olarak kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Böylece turizm gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gelirlerini artırmada önemli bir sektör haline gelmeye başlamıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel pek çok yararı olan turizm sektörü, aşırı doğal kaynak kullanımı ve yanlış yer seçimleri nedeniyle doğal alanların, tarihsel değerlerin ve kıyı alanlarının tahrip edilmesine yol açabilmektedir. Turizm potansiyelinin temelini oluşturan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin, uzun vadede korunabilmesi için turizm yörelerinde yapılacak planlama çalışmalarının her aşamasına yerel halkın katılımının sağlanması önem taşımaktadır.

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

(Mansuroğlu, 2006). Turizm gelişmelerinde yerel halkın ilgisinin eksikliği turizmin yararlarının düzensiz dağılımına yol açması ise ayrı bir sorundur. Yerel halkın gelenek ve görenekleri ile eğitim durumuna bağlı olarak, yaşamlarında ekonomik, sosyal ve kültürel yönden çok hızlı değişimlerin olması, koruma çalışmalarını ve turizm faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir (Sekhar, 2003). Yerel halkın kültürel yapısının da korunması gerektiği amaçlanmalıdır. Çevre sorunlarının geri dönülemez boyuta ulaşması, orada yaşayanların yaşam kalitesini düşürdüğü gibi, turizmin o bölgede ekonomik fayda getirmesini de engelleyecektir. Turizmin hızlı ve aşırı gelişmesinin yarattığı çevre sorunları arttıkça hem turistler hem de yörede yaşayan yerli halkın da sorunlar yaşaması kaçınılmaz hale gelecektir (Tekeli, 1992). Plansız ve kısa zamanda gelişen turizm faaliyetleri, turistik yörelerde ekonomik açıdan “mutluluk kaynağı (blessing)” çevresel açıdan ise “afet (blight)” yaratabilir (Young, 1973).

Yerel halkı turizm gelişim sürecine dahil etmek, onların bu konudaki görüş ve önerilerini almak, fikir alışverişinde bulunmak ve gelecekteki turizm gelişmesini teşvik yönünde karşılıklı fikir alışverişi yapmak yerel halkın karar merkezlerini etkileyebilmesi ve kendilerini turizmin bir parçası olarak hissetmeleri açısından oldukça önemlidir. Eğer turizmin sürdürülebilir kılınması isteniyorsa planlanan turizmin, gelişme şekli, ölçeği ve konumu ile ilgili olarak yöre toplumunun kabulünü kazanması gerekmektedir (Avcıkurt, 2003). Bu temel etmenin dikkate alınmaması durumunda turizmin geliştirilmesi ve turizm gelirlerinin artırılması veya diğer bir ifadeyle sürdürülebilir bir turizm gelişim modelinin hayata geçirilmesi imkânsızdır. Halka rağmen turizmi geliştirme çabası hiçbir anlam ifade etmez ve halkın istemediği hiçbir oluşum başarılı olamaz. Çünkü yerel toplumun değerleri ve beklentileri dikkate alınmadan, yapılan salt ekonomik planlama yaklaşımları başarılı olamaz. Bu nedenledir ki, olumlu yönlerin artması, sürdürülebilir turizm şeklinin gerçekleşebilmesi ve olumlu etkilerin en üst düzeye çıkarılması için planlama çalışmalarına yerel halkın mutlaka dâhil edilmesi ve onların görüş ve önerileri doğrultusunda şekillenmesinin sağlanması gereklidir (Gunn, 1988).

Bu çalışma ile yukarıda açıklanan turizme kaynak oluşturan doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması amacı ile bölgede yaşayan yerel halkın

turizm konusundaki görüşlerini tespit etmek, turizmle birlikte çevreye, bölgenin ekonomisine ve kültürel yapısına olan etkileri belirlemek ve çıkan sonuçları analiz ederek yerel halkın turizme bakış açısını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma alanı, Türkiye'nin son yıllarda özellikle termal turizm faaliyetlerinin ve termal turizm yatırımlarının arttığı, termal turizmle birlikte doğal, tarihi ve kültürel turizm değerlerinin de gün geçtikçe turizme kazanmaya başladığı alanlardan biri olan Afyonkarahisar İli'dir. Çalışma alanının seçilmesinde doğal, tarihsel ve kültürel özelliklerinin bölgedeki turizm faaliyetlerinin bütün yıla yayılarak çeşitlendirilmesine ve artık insanların deniz turizminin yanında daha sakin ve rahat ortamlarda dinlenebileceği, alternatif turizm faaliyetlerinden biri olan termal turizm alanlarının gelişmesine katkıda bulunulacağı düşüncesi etkili olmuştur. Çalışma alanının coğrafi yapısının bir sonucu gelişme gösteren sağlık turizmi, tarihi ve kültürel değerleri bakımından sahip olduğu turizm potansiyeli ve bunların yanında spor turizmi, kongre turizmi gibi alternatif turizm imkanlarının geliştirilmesi ile Türkiye'de turizmin çeşitlendirilmesi bakımından örnek olabilecek bir alan olduğu yapılan çalışmalarda görülmektedir (Şekil-2).

Bir yörede turizmin faaliyetlerinin geliştirilmesi ve turizm olayının sürdürülebilirliği birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörler, yerel halkın turizme bakış açısı, turizmi nasıl algıladığı, turizmin gelişmesine hazır olup olmadığı, gelen turistlerle iletişimin nasıl olduğu, turizm olayından beklentisinin neler olduğu gibi yerel halkın turizmi algılayış tarzıdır. Bu gibi soruların cevaplarını ortaya koyabilmenin en önemli araçlarından biri yerel halka uygulanacak ankettir. Bu amaçla, Afyonkarahisar İli ve çevresine (Sandıklı, Bolvadin, Erkmən, Şuhut, Bayat, Döğər, İhsaniye, Çay) 2009 yılının Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında rastlantısal olarak, kişisel görüşme yolu ile 1.025 kişiye anket çalışması yapılmıştır. Yerel halkın turizm gelişmeleri konusundaki görüşlerinin belirlenmesinde standart formlar aracılığı ile yerinde anket yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme büyüklüğünün saptanmasında Afyonkarahisar nüfusu dikkate alınmıştır. Anket yapılacak denek sayısı 1.100 olarak saptanmış, ancak anketlerin bir kısmı cevaplanmadığından ya da boş bırakıldığından 1.025 kişi

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

değerlendirilmeye alınmıştır. Hazırlanan anket soruları rastlantısal olarak seçilen 50 kişiye uygulanmış ve böylece anket ön elemeyden geçirilmiştir ve elde edilen görüşler doğrultusunda ankette bazı küçük değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Anket, bazı resmi dairelere, öğrenci velilerine, meslek örgütlerine, sivil toplum örgütlerine, esnaflara, serbest meslek sahiplerine, ev hanımlarına ve öğrencilere uygulanmıştır. Anket formunda yer alan sorular toplam 21 adet olup, anket soruları kapalı uçlu, açık uçlu ve üçlü değerlendirmeli şekilde hazırlanmıştır. Anket iki aşamadan oluşmaktadır. Birincisi, yerel halka uygulanan anket sonucunda demografik ve sosyal yapıyı belirlemek, ikincisi ise, turizmin gelişiminin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olarak etkisinin yerel halk tarafından algılanışını ortaya koyabilmektir. Afyonkarahisar ilinde uygulanan bu anketlerin değerlendirilmesinde “SPSS 17.00 Statistics” programı kullanılmıştır.

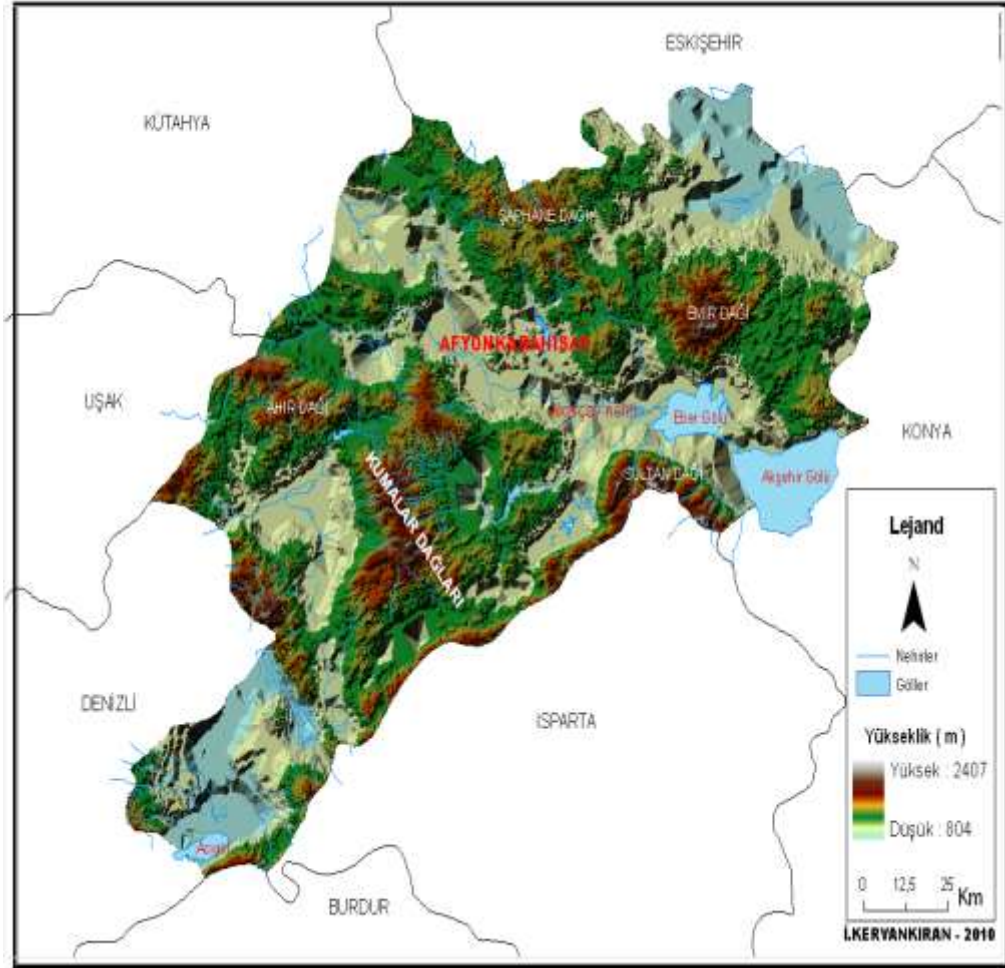
Çalışma; kapsam ve yöntemin belirlenmesi, çalışma alanı ve konu ile ilgili bilgilerin toplanması, anket hazırlıklarının yapılması, anketin ön testten geçirilmesi, varsa eksikliklerin giderilerek yeniden düzenlenmesi, anketin uygulanması ve verilerin değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

ÖRNEKLEM ALANI

Afyonkarahisar İli'nin Genel Özellikleri

Afyonkarahisar, Ege Bölgesi'nin İçbatı Anadolu Bölümü'nde bulunmaktadır. Afyonkarahisar'a kuzeyde Eskişehir, kuzeybatıda Kütahya, doğuda Konya, güneyde Isparta, güneybatıda Denizli ile Burdur, batıda Uşak illeri komşudur. İlin toplam yüzölçümü 14,295 km² olup, ülke topraklarının %1.8'ini oluşturmaktadır.

Afyonkarahisar İli'nin en belirgin jeomorfolojik özelliği dağlık alanlar, platolar ve bunlar arasında bulunan ovalardan oluşmasıdır (Şekil 1). İlde yükseltinin ve denizden uzaklığın etkisinden dolayı karasal iklim hakimdir. Çalışma alanında 1975-2010 arası 35 yıllık ortalamalara göre, yıllık sıcaklık ortalaması 12 °C, ortalama en yüksek sıcaklık 17.8 °C, ortalama en düşük sıcaklık 6.5 °C ve ortalama yıllık yağış miktarı 407.8 mm'dir (DMİGM, 2010).

Şekil – 1 Afyonkarahisar İli'nin Fiziki Haritası

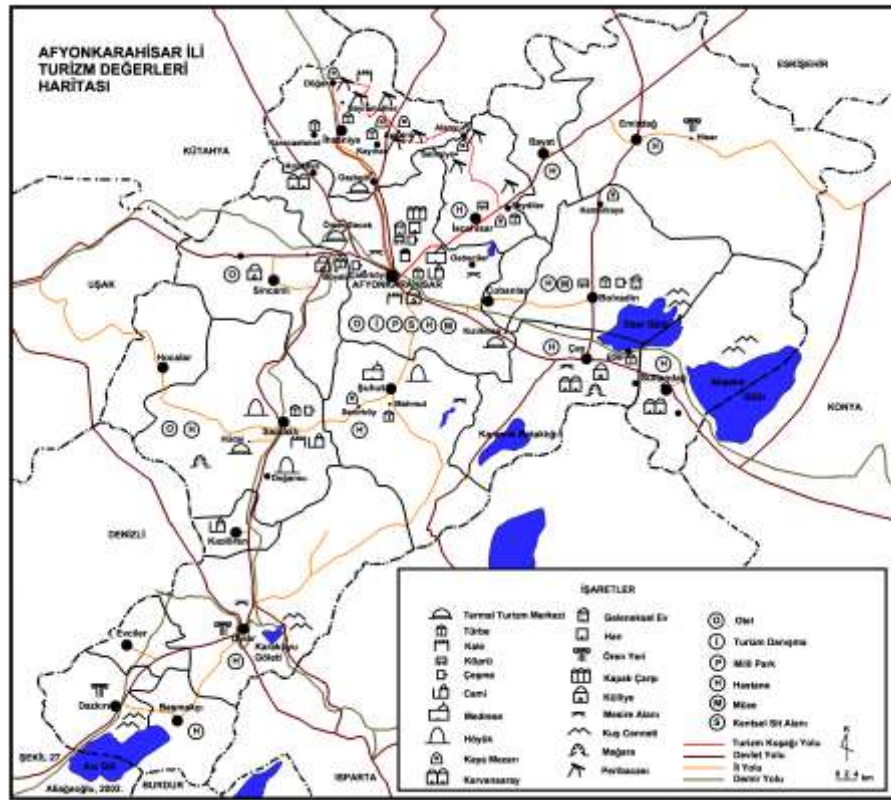
Afyonkarahisar'ın Türkler tarafından fethine kadar bölgeye hâkim olan medeniyetler sırasıyla Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Selekoslar, Bergamalılar, Romalılar ve Bizanslılardır. Malazgirt Zaferi'nden sonra Afyonkarahisar yöresinde Türk iskânı başlamıştır. Burası Türk-Bizans sınırına yakın olması nedeniyle sıkça

TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Bizans tacizlerine maruz kalsa da nihayet Miryakefalon Zaferi'yle Afyonkarahisar bölgesinde kesin suretle Türk hâkimiyeti tesis olmuştur (Uyan ve Diğerleri, 2004).

Afyonkarahisar adı, ilde yoğun olarak yetiştirilmekte olan afyon (haşhaş) bitkisi ve yaklaşık 3 bin yıllık tarihe sahip olan kale'nin Türk egemenliğindeki adı olan Karahisar'ın birleşiminden meydana gelmektedir (Aliğaoğlu, 2003). Şehir, volkanik Kumalar Dağının eteğinde, volkanik Karahisar Kale'sinin çevresinde birikinti koni ve yelpazeleri ile plio-kuaterner çökellerden oluşan ova üzerinde yayılmaktadır.

Şekil – 2 Afyonkarahisar İli Turizm Değerleri Haritası (Aliğaoğlu,2003).

Afyonkarahisar'ın nüfusu 2000'de yapılan nüfus sayımına göre ilin genel nüfusu, 812.416 kişi iken 2008 yılı nüfusu, 697.365 kişidir.

İlin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmakta, doğaltaş ve gıda sektörü (et, sucuk, lokum, yumurta, tavuk) ilde öne çıkmaktadır.

Afyonkarahisar ve yakın çevresindeki başlıca doğal çekicilikler, peribacaları, volkanik tepeler, mağaralar ve göllerden oluşmaktadır (Şekil-2). Yörede peribacalarının en güzel örnekleri; Gazlıgöl, Bayat, İscehisar, Döğer, Seydiler, Üçlerkayası ve Bayramaliler çevresindedir. Dağlık Frigya bölgesindeki İscehisar yöresinde bulunan tüflerin ortaya çıkardığı doğal oluşum ve şekillenme süreci hâlâ devam ediyor. Eşine az rastlanır güzellikte, boyu birkaç metreden 30 m'ye kadar ulaşan konik, şapkali veya lale, kavuk, lamba şekilli, grup halinde, tek veya yamaçtan dışarı doğru çıkmış halde bulunan çok sayıda peribacası barındırıyor. Genç jeomorfolojinin doğal oluşumları bütün canlılığı ile devam ediyor, peribacalarının oluşum süreci burada ayrıntılarıyla görülebiliyor. Afyonkarahisar- Ankara karayolunun 20. kilometresi, değişik açılardan bakıldığında kimi vezir, kimi lale, kimi de genç bir kadın silüetini andıran ve birbirinden bağımsız farklı görüntüler veren bir yapıya sahip. Böylece Anadolu'nun en önemli jeoparklarından birinin emsalsiz ortaya çıkışı serüveni tamamlanmak üzeredir (Özdemir, Şenkul, 2010).

Şifalı sular ve kaplıcalar, Afyonkarahisar'ın turizm bakımından önemini artıran faktörlerden biri, hatta en önemlisidir. Yörenin termal kaynak özelliği tarihin ilk çağlarından beri insanlar tarafından bilinmekte ve faydalanılmaktadır. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin sayısı modern termal tesisler ve barınma, dinlenme ve eğlence merkezlerinin yapılması sayesinde gün geçtikçe artmaktadır (Kılıçaslan ve Aydınöz, 2000).

İlin kültürel çekiciliklerden biri kentsel sit alanıdır. Sit alanı yaklaşık 23 hektarlık bir alanı ve Kale çevresinde 20 mahalleyi kapsamaktadır. Alanda, geleneksel Türk şehrinin bütün özelliklerini bulmak mümkündür. Afyonkarahisar kalesi bir diğer turizm alanıdır. Başkomutanlık Milli Parkı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı gibi, savaş alanları turizmi açısından ülkemizdeki önemli alanlardan biridir. Savaş alanları (siperler ve diğer harp izleri) şehitlikler ve anıtlar milli parkın en önemli kaynağını oluşturmaktadır. Siperler ve harp izleri özellikle Kocatepe bölümünde yoğunluk kazanmışlardır. Kültürel varlıkların sergilendiği açık veya kapalı mekânlar olan müzeler, şehirdeki kültürel çekiciliklerin bir başka elemanıdır. Afyonkarahisar şehri çeşitli medeniyetlere ait eserlerin sergilendiği, zengin koleksiyona sahip müzelere sahiptir. Bunlardan özellikle Arkeoloji Müzesi ve Zafer

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Müzesi önemlidir. Diğer müze ise Afyonkarahisar Gedik Ahmet Paşa Türk-İslam Eserler Müzesidir (Aliağaoğlu, 2003).

Tablo -1 Afyonkarahisar İli'nde 2000 ve 2009 yıllarında konaklayan kişi sayıları (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Belediye Belgeli Tesisler				Turizm İşletme Belgeli Tesisler			
Yıllar	Yabancı	Yerli	Toplam	Yıllar	Yabancı	Yerli	Toplam
2000	758	218.007	218.765	2000	1.583	146.430	148.013
2009	5.522	337.348	342.870	2009	4.710	198.455	203.165

Kırsal alanların ve kırsal yerleşmelerin, doğaya ve kültüre dayalı etkinliklerle turistik amaçlı kullanımının giderek yaygınlaşması, diğer bir ifade ile turizm sektörünün kırlara yerleşmesi, turizmin planlanarak yürütülmesini gerekli kılmaktadır (Soykan, 2004). Son yıllarda turizm faaliyetlerinin gelişme gösterdiği yerlerden biri de Afyonkarahisar İli'dir. Özellikle termal turizme bağlı olarak artan yatırımların sonucunda gerek yabancı gerekse yerli turistler açısından Afyonkarahisar İli daha cazip hale gelmeye başlamıştır (Tablo -1). Bu ve benzeri turizm değerlerince zengin olan ilde, turizmin yerel halk tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi, turizm yatırımları ve ilin turizm gelişimi açısından önemlidir.

ANALİZ VE BULGULAR

Demografik ve Sosyal Analizler

Turizm sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasal, çevresel etkileri olan, toplumu ve sosyal yapıyı ilgilendiren bir olaydır. Bu nedenle turizmin etkilerini incelerken gelir getirici, döviz kazandırıcı etkileri gibi maddi ve ekonomik sonuçları yanında sosyal ve kültürel yansımaların da irdelenmesi önem taşır. Turizmin coğrafi mekânı şekillendirmesi, bireysel davranış, aile ilişkileri, toplu yaşam tarzları, ahlaki tutumlar, örf-adetler, geleneksel törenler, değer yargıları ve toplum örgütlenmesine katkıları, sosyal ve kültürel yolla gerçekleşmektedir (Emekli, 2001).

Tablo – 2 Ankete katılan Afyonkarahisar yerel halkının cinsiyet ve yaş dağılımı

Cinsiyet	Yaş		Yaş		
	Frekans	%	Frekans	%	
Erkek	505	49.3	- 18	22	2.1
Kadın	509	49.7	18-30	228	22.2
Cevap vermeyen	11	1.1	31-40	521	50.8
Genel Toplam	1025	100.0	41-50	197	19.2
			+ 51	49	4.8
			Cevap Vermeyen	8	0.8
			Genel Toplam	1025	100.0

Afyonkarahisar ilinde yapılan çalışmada ankete katılan toplam 1.025 kişiye sorulan ilk soru “cinsiyet” sorusudur. Araştırmaya katılan yerel halkın cinsiyet dağılımı Tablo 2’de verilmiştir. Buna göre ankete katılan yerel halkın cinsiyet durumları birbirine çok yakın olup, % 49.3’ünü erkekler, % 49.7’sini kadınlar oluşturmaktadır. Ankete 11 kişi (% 1.1) cevap vermemiştir. Ankete katılanlara sorulan ikinci soru ise “yaş” sorusudur. Her yaş grubundan kişilere anket uygulanmasına özen gösterilmiştir. Ancak gençlerin turizme ilgisinin daha fazla, yaşlıların ilgisinin daha az olduğu bilinmektedir. Tablo 2’ye göre 18 altı yaş % 2.1 oluştururken lise ve dengi okullarda okuyanların da turizm hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. 18 – 30 arası % 22.2 ve en fazla oranı oluşturan 31 – 40 yaş arası ankete katılanların yarısını (% 50.8) oluştururken, 41 – 50 arası yaş grubu % 19.2 ve 51 üstü yaş grubu ise ankete katılanların %4.8’ini oluşturduğu anlaşılmaktadır. 8 kişi yaş sorusuna cevap vermemiştir. Turizmin bir hizmet sektörü olmasının yanında genç ve dinamik bir sektör olması açısından ankete katılanların genellikle gençlerden oluşması, % 75’e yakın 40 yaş ve altı olması anlamlıdır.

Tablo – 3 Ankete katılan Afyonkarahisar yerel halkının öğrenim düzeyi ve medeni durum dağılımı

Öğrenim Düzeyi	Medeni durum		Medeni durum		
	Frekans	%	Frekans	%	
İlkokul	103	10.0	Evli	825	80.5
Ortaokul	67	6.5	Bekar	178	17.4
Lise	298	29.1	Diğer	15	1.5
Üniversite	464	45.3	Cevap vermeyen	7	0.7
Lisansüstü	90	8.8	Genel Toplam	1025	100.0

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Cevap vermeyen	3	0.3
Genel Toplam	1025	100.0

Ankete katılanların medeni durumlarına ilişkin sonuçlar ise, % 80.5'i evli % 17.4'ü bekar ve % 1.5'i dul şeklindedir. İlin turizminin gelişmesinde ve turizme bakışta en önemli belirleyicilerden ve değişkenlerden kabul edilen öğrenim düzeyi, meslek durumu ve gelir düzeyine bakıldığında ankete katılanların büyük çoğunluğunun üniversite (% 45.3) ve lise (%29.1) olduğu görülmektedir. Tatil düşüncesinin gelişmesi, yeni yerler görme, boş zamanlarını değerlendirme ve turizme karşı istekli olma ile kişilerin öğrenim düzeyleri arasında yakın ilişki olduğu bilinmektedir. Bu açıdan ankete katılanların öğrenim düzeylerinin yarıdan fazlasının üniversite ((%45.3) ve lisansüstü (%8.8) olması önemlidir (Tablo 3). Ancak çalışmada her kesimin görüşünün alınmasına dikkat edilmiştir.

Meslek gruplarına göre turizme katılma oranları değişmektedir. Örneğin, işçilerin, çiftçilerin yeterli zamanı ve geliri olmadığı için turizme fazla katılamamalarının yanı sıra, tatil alışkanlıklarının da olmadığı bilinmektedir. Buna karşın kamu çalışanları, üst düzey görevliler, serbest meslek sahipleri, öğretmen ve öğrencilerin turizme daha fazla katıldıkları ileri sürülmektedir (Emekli, 2001). Turizme bakışın belirleyicilerinden olan meslek durumuna bakıldığında, ankete katılanların büyük çoğunluğunu memur (%37.8), ev hanımı (%20.6) ve serbest meslek (% 14.3) olduğu görülmektedir. Ayrıca ankete katılanların içinde “diğer” meslekler grubunu işaretleyen 22 kişinin 17'si öğretim üyesi, 4'ü işsiz ve 1'i bürokrattır. Turizmin en önemli bileşeni ekonomidir. Gelir seviyesi ve sosyal statü turizm faaliyeti üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Turizm olayını gerçekleştiren kişilerin büyük çoğunluğunun gelir düzeyinin iyi olduğu bilinmektedir. Afyonkarahisar İli yerel halkına uygulanan ankete bakıldığında ankete katılanların çoğunluğunu 1.000 - 2.000 TL arası (% 40.3) ve 1.000 TL altı (%22.6) gelire sahip kişilerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca ankete katılanlar içerisinde ev hanımları ve öğrenciler de bulunduğundan “gelirim yok” maddesini işaretleyenlerin oranı % 12.8'dir. Örneklem olarak alınan kişilerin gelir düzeylerine genel olarak bakıldığında orta gelir seviyesine sahip oldukları görülmektedir (Tablo-4).

Tablo – 4 Ankete katılan Afyonkarahisar yerel halkının meslek ve aylık gelir dağılımı

Meslek	Frekans		Aylık Gelir	Frekans	
		%			%
İşçi	92	9.0	1.000 TL altı	232	22.6
Memur	387	37.8	1.001 – 2.000 TL	413	40.3
Emekli	39	3.8	2.001 – 4.000 TL	165	16.5
Ev hanımı	211	20.6	4.001 TL üstü	73	7.1
Öğrenci	82	8.0	Gelirim yok	131	12.8
Tüccar	43	4.2	Cevap vermeyen	11	1.1
Serbest meslek	147	14.3	Genel Toplam	1025	100.0
Diğer	22	2.1			
Cevap vermeyen	2	0.2			
Genel Toplam	1025	100.0			

Tablo – 5 Ankete katılan Afyonkarahisar yerel halkının aile gelirini değerlendirme şekli ve yabancı dil bilme dağılımı

Aile gelirini değerlendirme	Frekans		Yabancı dil biliyor musunuz?	Frekans	
		%			%
Gayrimenkul alma	243	23.7	Evet	202	19.7
Toprak alımı	56	5.5	Hayır	820	80.0
Yapılan işi büyütme	185	18.0	Cevap vermeyen	3	0.3
Döviz-banka-altın	317	30.9	Genel Toplam	1025	100.0
Diğer	220	21.5			
Cevap vermeyen	4	0.4			
Genel Toplam	1025	100.0			

Ailenin gelirinin belirlenmesindeki amaç bölgedeki turizmin geleceği açısından yerel halkın gelirini nasıl değerlendirdiğinin tespit edilmesidir. Yapılan ankete göre bölge halkının genelde gelirini döviz, banka, altın (%30.9) ve gayrimenkul alma (%23.7) şeklinde değerlendirdiğinden pasif yatırımcı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ankete katılanların verilenler dışında “diğer” işaretleyenlerin % 18.1’i gelirlerini ihtiyaçları giderme, %3.2’si eğitim şeklinde değerlendirmeleri herhangi bir yatırım yapamadıklarını göstermektedir. Ankete katılanlara

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

sorulan “Yabancı dil biliyor musunuz?” sorusuna % 80’i hayır, %19.7’si evet cevabını vermiştir. “Evet” diyen 202 kişinin 168’i İngilizce (%83), 21’u almanca (%10.3), kalanları ise Arapça, Rusça, Kazakça oluşturmaktadır (Tablo-5). Buna göre yabancı dil konuşma ve aktif yatırımcı olma konusunda yetersiz olduğu görülmektedir.

Afyonkarahisar İli Yerel Halkının Turizmi Algılama Şekli

Kırsal alanlar; peyzaj özellikleri, yerel yaşam biçimleri ve özgünlükleri ile turizm aktiviteleri için çekici noktalardır. Turizmin özellikle kırsal alanlarda yoğunlaşması, bazı araştırmacılar için yerel kültürlerin ve özgünlüğün yok edilmesine neden olurken, tersini savunan araştırmacılar için ise; turizm, yerel kültürlerin korunması ve geliştirilmesinde önemli ve pozitif etkilere sahiptir. Aynı zamanda turizm, yerel kimliğin öne çıkarılmasını mümkün kılar. Kültürel çeşitliliği ve özgünlüğün korunması için araçtır. Çünkü, kültür turizmi, büyük oranda yerel kimliğe ve özgünlüğe dayalıdır. Turizm yerel kalkınmanın sağlanması ve yerel halkın yaşam kalitesini artırarak pozitif etkilerde bulunmaktadır. Bu durum yerel halk için gelir artışı, yatırımcı için kar ve yerel yönetimler için vergi artışı yolu ile gelir elde etmek demektir. Ayrıca; yerel halkın kendi kültürel kaynaklarından dolayı gurur duyması, bu kaynakların geliştirilmesi ve korunması için katılımında bulunmasını sağlar (Uslu, Kiper, 2006).

Afyonkarahisar İli yerel halkına uygulanan anketin ikinci bölümünde halkın turizmi algılama şekli, tatil anlayışı, bölgeye gelen turistlerle iletişimi, ilin mevcut turizm imkanlarına bakışı ve Afyonkarahisar’da turizmin gelişmesi için öncelikli olarak yapılması gerekenlerle ilgili görüşlerini alarak yerel halkın ildeki turizmin gelişimine hazır olup olmadıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Çünkü dünyanın genelinde olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda doğal ve kültürel değerleri keşfedilmemiş kırsal kesimler turizm yönüyle gelişme eğilimindeki yörelerdir. Bu alanlarda turizmin gelişmeye başlaması en fazla olumlu ya da olumsuz anlamda yerel halkı etkileyecektir. Bu açıdan yerel halkın gelişme eğilimindeki turizm olayına bakışının tespit edilerek planlamaların yapılması gerekir.

Bu bölümde Afyonkarahisar halkının tatile gidip-gitmedikleri ve tatilde nerelere gidildiği ile ilgili sorular sorulmuş olup ilginç cevaplar elde edilmiştir. Ankete katılanların % 77.8 gibi büyük çoğunluğu tatile

gittiklerini, % 21.9'unun tatile gitmedikleri anlaşılmaktadır. Tatil zamanlarını Afyonkarahisar dışında geçirenlerin oranı yaklaşık % 70 civarındadır. Afyon ve çevresinde tatilini geçirenlerin oranı % 30.3 olup, ankete katılanların çoğunluğu tatillerini Akdeniz Bölgesi'nde (% 33.1) ve Ege Bölgesi'nde (% 24.2) geçirdikleri görülmektedir. Çok azda olsa 1.025 kişi içerisinde 22 kişinin tatilini yurt dışında geçirmeleri orta büyüklükteki bir il olan Afyonkarahisar açısından önemlidir (Tablo-6). Verilen cevaplara bakıldığında halkın turizm olayına sıcak baktığı hatta turizme katılımın yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bir bölgede turizm yatırımlarının gelişmesi kadar halkta turizm düşüncesinin oluşması ve halkın turizme katılması da bölgedeki turizm faaliyetlerinin gelişmesini olumlu etkiler. Afyonkarahisar halkının turizm faaliyetlerine katılması ildeki turizmin gelişmesi olumlu bir durumdur.

Tablo – 6 Ankete katılan Afyonkarahisar yerel halkının tatil anlayışı

Tatile gidersiniz?	gider	Frekans	%	Tatilde nereye gidersiniz?	Frekans	%
Evet		797	77.8	Afyon ve çevresi	311	30.3
Hayır		224	21.9	Ege Bölgesi	248	24.2
Cevap vermeyen		4	0.4	Akdeniz Bölgesi	339	33.1
Genel Toplam		1025	100.0	Diğer bölgeler	101	9.9
				Yurt dışı	22	2.1
				Cevap vermeyen	4	0.4
				Genel Toplam	1025	100.0

Turizmin bölge ekonomisine katkısı yanında bu katkının yerel otoriteler ve halk arasında eşit dağılımının sağlanması da önemlidir. Aksi halde, turizm gelişimi uzun vadede yerel halktan olumsuz bir tepki alabilir. Yerel halkın ve tüm toplumsal gurupların turizm gelişiminde eşit pay alabilmeleri için, turizmin gelişme ve planlanmasında bölgedeki turizm faaliyetlerine katılan, bu faaliyetlerde payı olan bireyler ya da toplumsal unsurlar önemli ölçüde yer almalıdır. Turizm gelişmesinde pay sahibi olanlar, bölgede turizmin etkilediği ya da turizmin gelişimi ve planlaması üzerinde etkili olacak potansiyele sahip kişi ya da kuruluşlardır (Kahraman, Türkay, 2009).

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Tablo -7 Ankete katılanların turizmi algılama şekli

Turizmi algılama şekli	Frekans	%
Ekonomiyi geliştiren bir faaliyet	537	52.4
Kültürün artmasını sağlayan bir faaliyet	178	17.4
İnsanları kaynaştıran bir faaliyet	98	9.6
Çevreyi güzelleştiren bir faaliyet	15	1.5
Doğayı, tarihi ve kültürel değerleri koruyan bir faaliyet	161	15.7
Toplumun ahlakını bozan bir faaliyet	21	2.0
Diğer sektörleri gerileten bir faaliyet	3	0.3
Çevreyi kirleten bir faaliyet	5	0.5
Diğer	1	0.1
Cevap vermeyen	6	0.6
Genel Toplam	1025	100.0

Turizmin bölgeye etkisi birçok açıdan olabilmektedir. Ekonomik açıdan gelişmesine, çevrenin düzenlemelerine, kültürün artmasına, doğal ve kültürel değerlerin korunmasına neden olduğu gibi, doğal güzelliklerin tahrip olmasına, çevreyi kirletmesine, toplumun değer yargılarının bozulmasına ve yerel sektörlerin gerilemesine de neden olabilir. Bu açıdan Afyonkarahisar yerel halkının turizme bakışının ekonomik bir yarar mı, kültürel bir faaliyet mi, çevreyi güzelleştiren mi yoksa bozan mı bir faaliyet, tarihi dokuyu, kültürel değerleri koruyan bir faaliyet mi, yoksa olumlu etkilerinin yanında diğer sektörleri gerileten, toplumun ahlakını bozan, çevreyi kirleten bir faaliyet mi olduğunu öğrenmek için yerel halka; “*Size göre turizm ne demektir?*” sorusu sorulmuştur. Ankete katılanların yarısından fazlası (% 52.4) turizmi ekonomiyi geliştiren bir faaliyet olarak değerlendirirken, % 17.4’ü kültürün artmasını sağlayan bir faaliyet, % 15.7’si doğayı, tarihi ve kültürel değerleri koruyan bir faaliyet olarak görmektedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu turizme olumlu bakmakta, olumsuz olarak bakanların oranı ise % 2.8 gibi bir azınlık oluşturmaktadır (Tablo-7). Çalışmaya göre yerel halk turizmle birlikte ekonominin gelişeceğini, doğal, tarihi ve kültürel değerlerin tanınacağını, korunacağını ve kültürel çeşitliliğe neden olacağını beklemektedir. Turizme doğal, kültürel, ekonomik ve toplumsal değerleri bozan, tahrip eden, gerileten olumsuz bir faaliyet olarak bakılmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo - 8 Ankete katılanların Afyonkarahisar İli'nin mevcut turizm imkânlarına bakışı

Afyonkarahisar'ın mevcut turizm imkânlarını nasıl buluyorsunuz?	Frekans	%
Turizm imkanlarını çekici bulmuyorum	164	16,0
Yeterli buluyorum	115	11,2
Mevcut tesisler iyileştirilmeli ve kalite artırılmalı	236	23,0
Termal turizm yatırımları çoğaltılmalı	253	24,7
Tarihi ve diğer kültürel kaynaklar turizme kazandırılmalı	252	24,6
Cevap vermeyen	5	0,5
Genel Toplam	1025	100,0

Ankete katılanlara sorulan; “Afyonkarahisar’ın mevcut turizm imkanlarını nasıl buluyorsunuz?” soruya katılımcıların % 24,7’si termal turizm yatırımlarının çoğaltılması, % 24,6’sı tarihi ve kültürel kaynakların artırılması, % 23’ü tesislerin iyileştirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması yönünde düşüncelerini söylerlerken, mevcut turizm imkanlarını çekici bulmadıklarını söyleyenlerin oranı ise % 16’dır. Turizm imkânlarını yeterli bulanların oranı ise % 11,2 oluşturmaktadır (Tablo 8). Buna göre yerel halk termal turizm imkânlarının artırılması yanında, doğal, tarihi ve kültürel kaynaklarının turizme kazandırılmasını ve mevcut tesislerde ise hizmet kalitesinin artırılmasını istemektedir.

Tablo - 9 Ankete katılanların Afyonkarahisar’ın turizm yönünden en önemli özelliğine bakışı

Afyonkarahisar’ın turizm yönünden en önemli özelliği nedir?	Frekans	%
Termal turizm yönünden zenginlik	780	76,1
Alternatif turizme uygun zengin doğal güzellikler	28	2,7
Tarihsel kültürel kaynaklar yönünden zenginlik	53	5,2
Sakin ve güvenli bir ortam	13	1,3
Yolların kesiştiği yerde bulunması	144	14,0
Cevap vermeyen	7	0,7
Genel Toplam	1025	100,0

Ayrıca, Afyonkarahisar’ın en önemli turizm varlığı olan termal turizmin yanında turizm çeşitlendirilmesine gidilmesini, termal turizm

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

yanında kültürel, tarihi, kırsal, dağ ve eko-turizm gibi turizme konu olan varlıkların turizme kazandırılması ilin turizminin gelişmesine katkı sağlayacaktır. “Afyonkarahisar’ın turizm yönünden en önemli özelliği nedir?” sorusuna ankete katılanların büyük çoğunluğu (% 76,1) termal turizm yönünden zenginlik cevabını vermişlerdir. Ulaşım faktörünü dikkate alarak, yolların kesiştiği yerde bulunması cevabını verenlerin oranı ise, % 14 oluşturmaktadır (Tablo-9).

Tablo – 10 Ankete katılan Afyonkarahisar yerel halkının tatil anlayışı

<i>Afyonkarahisar’a gelen turistlerle iletişiminiz nasıl?</i>	<i>Frekans</i>	<i>%</i>	<i>Afyonkarahisar’ın turist profilini kimler oluşturmaktadır?</i>	<i>Frekans</i>	<i>%</i>
İletişim kurmuyorum	391	38,1	Afyonkarahisar halkı	171	16,7
Tesadüfi diyaloglar	467	45,6	Şehir dışından gelen turist	260	25,4
Ayaküstü sohbet etme	82	8,0	Yabancı turist	118	11,5
Misafir olarak ağırlama	41	4,0	Yerli-yabancı karışık	469	45,8
İş bağlantısı	36	3,5	Cevap vermeyen	7	0,7
Cevap vermeyen	8	0,8	Genel Toplam	1025	100,0
Genel Toplam	1025	100,0			

Bir toplumun nüfus (demografik) yapısı turizmi etkilemekte; toplumun çeşitli kesimleri arasında turizme katılma düzeyi bakımından ayrılıklar bulunmaktadır. Turizmin gelişmesi ile birlikte, turist – yerli ilişkileri, turistlerin davranışları ve birbiriyle ilişkileri, önemli toplumsal olaylar durumuna gelmiştir. Turist – yerli ilişkisinin yoğunluğu ve biçimini etkileyen etmenleri bilmek önemlidir. Çünkü bu ilişkinin sonuçları, turizmden beklenen yararlarla yakından bağlantılıdır. Yerlilerin, turistlere, yakın ve sıcak biçimde davranması, onlara konukseverlik göstermesi, turistleri gittikleri ülkeye bağlar; orada daha uzun süre kalmalarını sağlayabilir; ülkelerine döndüklerinde, olumlu propaganda yaparak, başkalarının da oraya gitmelerini sağlamalarına neden olabilir.

Turistlere karşı saldırgan ve soğuk davranışlar ise, turizmden beklenen yararların azalmasına yol açabilir. Ayrıca, turizmden beklenen en önemli yararlardan biri, insanlar arasında kaynaşma, anlaşma ve yakınlığı sağlamasıdır. Bunun gerçekleşebilmesi için, turistlerle yerliler arasında yoğun ve doyum verici ilişkilerin olması gerekir (Doğan, 2004).

Yapılan çalışmada yerel halka Afyonkarahisar'a gelen turistlerle iletişimi soruldu, ankete katılanların % 38.1'i iletişim kurmadıklarını, % 61.1'i ise tesadüf diyaloglar, ayaküstü sohbet ve iş gereği iletişim kurdukları söylemişlerdir. Halkın turistlerle iletişim kuramamasındaki en önemli faktör ise turistik mekanların şehir merkezlerinin uzağında olmasıdır. Ankette Afyonkarahisar'a gelen turist profillerinin kimlerin oluşturması gerektiği sorulmuş, % 45.8'i yerli-yabancı-karışık cevabını verirken, % 16.7'si Afyonkarahisar halkı cevabını vermişlerdir (Tablo 10). Yöre halkının turizme değer verdiği ve turistleri benimsediği ortaya çıkmıştır.

Tablo – 11 Ankete katılanların Afyonkarahisar'a turizminin gelişmesi için nelerin yapılması gerektiği ile ilgili görüşleri

Size göre Afyonkarahisar ili turizminin gelişmesi için neler yapılmalıdır? (En önemli ilk üçü)	Frekans	%
Daha fazla gelişmemelidir	45	1.4
Mevcut tesisler iyileştirilmeli ve hizmet kalitesi artırılmalı	539	17.5
Konaklama tesisleri çoğaltılmalı	248	8.0
Çevrenin ağaçlandırılmasına, yeşillendirilmesine önem verilmeli	429	14.1
Fiyatlar ucuzlatılmalı	161	5.2
Yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalı	427	14.0
Yenileme ve restorasyona önem verilmeli	145	4.7
Kültür, kongre turizm gibi yeni turizm türleri oluşturulmalı	218	7.1
Turizm mevsiminin bütün yıla yayacak plan ve projeler geliştirilmeli	323	10.5
Turizm alanlarını kullanırken sürdürülebilirliği sağlamalı	119	3.8
Ulaşım olanakları geliştirilmelidir	142	4.6
Daha etkili tanıtım ve pazarlama yapılmalıdır	268	8.7
Diğer	2	0.1
Cevap vermeyen	9	0.3
Genel Toplam		100.0

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

Ülkemizde turizm alanlarındaki yeni yaklaşımlarda, dünyadaki eğilimlere paralel olarak; turizm türlerinin çeşitlendirilmesi, alternatif turizm, turizmin zamana ve mekâna yayılması, sürdürülebilir turizm, doğal-kültürel değerlerin korunması gibi kavramlar öne çıkmıştır. Kırsal alanlar ve kırsal yerleşmelerin, doğaya ve kültüre dayalı etkinliklerle turizm amaçlı giderek kullanımını, diğer bir ifadeyle turizm sektörünün kırsal alanlara yerleşmesi, turizmin planlanarak yürütülmesini gerekli kılmaktadır (Soykan, 2004). Termal turizm, sağlık turizmi gibi alternatif turizm imkânlarının son yıllarda artmaya başladığı Afyonkarahisar İli'nde, turizmin gelişmesi için yapılacak planlamada özel ve kamu yönetimi, turizm sektörü temsilcileri ve en önemlisi de yerel halkın görüşlerinin alınması gerekir. Bu açıdan bizde son olarak yerel halka Afyonkarahisar'da turizmin gelişmesi için öncelikli olarak nelerin yapılması gerektiği sorduk. Ankete katılanlara bizim oluşturduğumuz 12 maddelik ifadelerden en önemli olan üç faktörün işaretlenmesi istenmiştir. Buna göre ankete katılanların, Afyonkarahisar'a turizmin gelişmesi için gerekli olan en önemli üç faktör arasında verdiği cevaplar içinde; % 17,5'u "*mevcut turistik tesislerinin iyileştirilmesi ve hizmet kalitesinin artırılması*", % 14,1'i "*çevrenin ağaçlandırılmasına, yeşillendirilmesine önem verilmesi*", % 14'ü ise "*yerel halkta turizm bilinci oluşturulmalı*" maddeleri yer almaktadır. Ayrıca, deneklerin % 10,5'i "*turizm mevsiminin bütün yıla yayacak plan ve projeler geliştirilmeli*", % 8,7'si "*daha etkili tanıtım ve pazarlama yapılmalıdır*" şeklinde düşünceleri aktardığı görülmektedir. Buna rağmen ankete katılanların çok az bir kesimi (% 1,4'ü) Afyonkarahisar'da turizmin gelişmemesi gerektiği konusunda görüş bildirmeleri, ilde turizmin gelişmesini istemeyenlerin çok az da olsa olduğunu göstermektedir (Tablo-11).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünyada her yıl milyonlarca insan gerek kendi ülkesinde, gerekse uluslar arası seyahate çıkmaktadırlar. Gezip görme, eğlenme, dinlenme, farklı kültürleri, farklı mekânları tanıma amacıyla turizm etkinliklerine katılan kişi sayısı her geçen gün artmaktadır. Önceleri kıyılarda gelişme gösteren turizm faaliyetleri, son yıllarda kırsal kesimlere, tanınmamış doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu yörelere doğru kaymaktadır. Bu illerden biri olan Afyonkarahisar, sahip olduğu termal kaynakları, doğal

ve kültürel değerleri ile turizm yatırımlarının artmaya ve turizm faaliyetlerinin cazip hale gelmeye başladığı bir il konumuna gelmiştir.

Turizmin gelişmeye başladığı yörelerde turizmin etkilerinin de gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir. Plansız bir şekilde gelişme gösteren turizm alanlarında belli bir süre sonra taşıma kapasitesinin üzerinde yoğunluğa ulaşması, hem çevresel hem de toplumsal problemler ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bölge halkı gelişen turizm sektöründen ekonomik bir yarar beklerken, bazı tehditlerle karşı karşıya gelebilmektedir. Önlem alınmadığı takdirde çevresel etkiler düzeltilemeyecek boyutlara ulaşılabilen, plansız yapılaşma, kaynakların kullanımının aşırı artması, sosyo-kültürel çatışma, toplumsal değerlerin kaybolması gibi beraberinde telafisi olmayan daha büyük sorunlarla karşılaşılabilir.

Afyonkarahisar halkına uygulanan anket sonucunda verilen cevaplardan ortaya çıkan tablo, halkın turizm faaliyetlerine genelde aktif olarak katıldığı, turizme ve turiste olumlu olarak baktığı, turizm olayını ekonomik bir olay olarak görmekle birlikte, bölgede turizmin gelişmesinde çevresel düzenlemelerin olması gerektiği, hizmet kalitesinin artması ve toplumsal olarak da yerel halkta turizm bilincinin oluşması, termal turizminin yanında tarihi ve kültürel turizm varlıklarının turizme kazandırılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Turizmin olumsuz etkileri fark edilmediğinden turizm gelişmelerine büyük oranda olumlu olarak yaklaşmakta, olumsuz düşüncede olanlar azınlıkta kalmaktadır. Ancak önemli olan bir bölgede turizmin planlı gelişiminin sağlanmasıdır. Böyle olduğu takdirde, olumsuzluklar ortaya çıkmadan önce gerekli tedbirlerin alınarak, doğal ve beşeri ortamın doğallığını bozmadan ve bölgede yaşayan halkın da katılımının sağlanarak gelişen turizm faaliyetlerinde problemler en aza indirilmiş olur. Amacımız turizm faaliyetlerinin başlangıç safhasında olan ve son yıllarda tercih edilmeye başlanan alternatif turizm imkânlarının bulunduğu ve gelecekte önemli turizm merkezlerinden biri olacağı tahmin edilen Afyonkarahisar İli'nde halkın isteklerinin de dikkate alınmasını sağlayarak turizminin planlı bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktır. Yapılan bu çalışma, Afyonkarahisar İli'nde turizmin gelişme sürecinde, doğal ve beşeri ortamın korunarak, hem bölgeye

**TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ**

turizm sektörüne yatırım yapan işletmecilerin hem de bölgede yaşayan yerel halkın memnuniyetlerinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Bu açıdan turizmin başlangıç safhasında bulunan Afyonkarahisar gibi illerde imar planları yapılırken bölgenin taşıma kapasitesinin belirlenmesi, doğal, tarihi ve kültürel varlıkların, tarım arazilerinin, milli ve tabiat park haline gelen yerlerin kararlı bir şekilde korunarak ve kollanarak turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Turizmin bölgede sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemli faktörlerden birisi de, yapılacak turizm planlamasında yerli halkın görüşlerinin alınmasıdır.

Katkı Belirtme : Anket sorularının hazırlanmasında katkılarından dolayı Doç. Dr. Gözde Emekli'ye teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Afyonkarahisar İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, 2000, 2010 yılı verileri
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2000 ve 2009 yıllarında konaklayan kişi sayıları verileri.
- Alaeddinoğlu, F., 2007, Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli, Coğrafi Bilimler Dergisi, 5 (1), Ankara.
- Alaeddinoğlu, F., 2008, Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı:2.
- Aliağaoğlu, A., 2003, Afyon'da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi ve Konutlar, Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt:1 Sayı:2, Ankara.
- Aliağaoğlu, A., 2003, Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Avcıkurt, C., 2003, Turizm Sosyolojisi; Turist-Yerel Halk Etkileşimi. Detay Yayınları, Ankara.

- Aydınözü, D., Kılıçaslan, A., 2000, Afyon İlinde Kaplıca Turizmi ve Özellikleri, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:35, S:247-259, İstanbul.
- Dal, N., Baysan, S., 2007, Kuşadası'nda Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekansal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları, Ege Coğrafya Dergisi-16, İzmir.
- DMİGM, (2010), Meteorolojik Elemanlar (Afyonkarahisar), Ankara.
- Doğan, H., Z., 2004, Turizmin Sosyo – Kültürel Temelleri, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Emekli, G., 2005, Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm. Ege Coğrafya Dergisi. Sayı:14, İzmir.
- Emekli, G., 2001, Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri. Bergama Belediyesi Kültür Yayınları. İzmir.
- Gunn, C, A., 1988, Tourism Planning, Second Edition, Taylor & Francis, New York.
- Inskeep, E., 1991. Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Approach. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Kahraman, N., Türkay, O., 2009, Turizm ve Çevre, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Mansuroğlu, S., 2006, Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği, Akdeniz Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:19, Antalya.
- Özdemir, M., A., Şenkul, Ç., 2010, Tüfler İçerisinde Geçen Hayatlar, Bilim Teknik Dergisi, Eylül Sayısı, Ankara.
- Özgüç, N., 2007, Turizm Coğrafyası. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Sekhar, N. U., 2003. Local people's attitudes towards conservation and wildlife tourism around Sariska Tiger Reserve, Journal of Environmental Management 69, India.
- Soykan, F., 2003, Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın

*TURİZM VE TURİZMİN ETKİLERİ KONUSUNDA YEREL HALKIN YAKLAŞIMLARININ
BELİRLENMESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ*

- Önemi, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm sempozyumu, Ege Üniversitesi Edebiyat Fak. Yayın, İzmir.
- Soykan, F., 2004, Kırsal Alanların Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) Uygulanması, Ege üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Tekeli, H. 1992. Türk Turizminin Felsefi Sorunları, Öneriler. III. Ulusal Turizm Kongresi, Kusadası Belediyesi Yayınları, 5, İzmir.
- Uslu, A., Kiper, T., 2006, Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı, Tekirdağ Ziraat Fak. Derg. Sayı:3 Tekirdağ.
- Uyan, M., Yüksel, İ., Avşar, N., 2004 Anadolu'nun Kilidi Afyon, Afyon Valiliği, Yayın No:21 Afyon.
- Yılmaz, Ö., 2001, Afyon'un Peribacaları, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:36, S:105-127, İstanbul.
- Young, G. (1973). Tourism: Blessing or Blight. Middlesex: Penguin Books Ltd.